

การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาป่าเขียว สู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่*

กณิษา อำพนพรรณ

นักศึกษาปริญญาเอก

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อรศิริ ปาณินท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันดี พินิจวรสิน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาป่าเขียวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสำรวจการใช้งานพื้นที่ป่าเขียวทั้ง 10 แห่งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียในการใช้พื้นที่ เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำหมู่บ้าน และตัวแทนจากเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าเขียว และสังเคราะห์การพัฒนาป่าเขียวให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์สู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ป่าเขียวทั้ง 10 แห่งยังคงการใช้พื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมเฉพาะตามจารีตประเพณี แต่มีพื้นที่ป่าเขียวถึง 5 แห่งที่คงเหลือพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมนี้น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ป่าเขียวทั้งหมด เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานของพื้นที่ตามทิศทางการเติบโตของเมืองตามแผนพัฒนาและผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ โดยป่าเขียวทั้ง 10 แห่งปรับเปลี่ยนการใช้งานออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรม 2) พื้นที่สำหรับใช้สอยของส่วนราชการ 3) พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมชุมชน 4) พื้นที่สำหรับจัดกีฬาและนันทนาการ 5) พื้นที่สีเขียว 6) พื้นที่สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาป่าเขียวให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์ ที่นำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การขยายตัวของเมือง, การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่, ป่าเขียว

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมในเมือง: กรณีศึกษาป่าเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Urbanization's Influence on the Development of Pa Hiao Cultural Public Areas in the Municipality of Chiang Mai

Ganisa Amponpun

Ph.D. Candidate in Built Environment
Faculty of Architecture, Kasetsart University

Ornsiri Panin

Faculty of Architecture, Kasetsart University

Wandee Pinijvarasin

Faculty of Architecture, Kasetsart University

Abstract

This research aims to study the urban expansion affecting the development of Pa Hiao into cultural public areas within the municipality of Chiang Mai. This qualitative research gathered data through field surveys of 10 Pa Hiao areas within the Chiang Mai municipality and conducted in-depth interviews with stakeholders, such as ritual practitioners, village leaders, and municipal representatives. The objective was to analyze the impact of urban expansion on changing land use patterns in Pa Hiao areas and to synthesize the transformation of Pa Hiao into culturally beneficial public areas.

The research findings reveal that all 10 Pa Hiao areas are still used for traditional funeral ceremonies, but in some cases, less than 40% of the area is allocated for these ceremonies. This reduction is due to changes in land use driven by the city's growth and urban development plans. These ten Pa Hiao areas have transformed into six functions: 1) areas for ritual ceremonies, 2) government administrative use, 3) community activity areas, 4) sports and recreational areas, 5) green areas, and 6) areas for other activities. These transformations are a result of the city's expansion, which has influenced the development of Pa Hiao into culturally beneficial areas that contribute to creating a better environment, improving the quality of life, and establishing enduring cultural public areas that reflect the values and identity of the Chiang Mai municipality.

Keywords: Urban Expansion, Area Transformation, Pa Hiao

1. บทนำ

ทิศทางการเติบโตของเมืองตามแผนพัฒนาและผังเมือง นำมาสู่การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตและการอยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นทั้งด้านกายภาพและสังคมแบบท้องถิ่นดั้งเดิมเปลี่ยนไป ทำให้คุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่และวัฒนธรรมถูกตัดทอนลดคุณค่าและบางส่วนได้สูญหายไป โดยเฉพาะวัฒนธรรมในการใช้พื้นที่ที่แสดงคุณลักษณะร่วมกัน อาทิ การใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมและงานบุญต่าง ๆ ก็พบว่ามียุคสมัยบางประการที่มีความแตกต่างกัน (Asawin, R., 2020) ชุมชนเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เห็นได้ชัดว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่และวิถีชีวิตตามทิศทางการเติบโตของเมืองตามแผน การให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2564 เนื่องจากในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์จำนวนมากที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต และความเชื่อของคนในท้องถิ่น หนึ่งในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและสื่อถึงจารีตประเพณีของคนในพื้นที่นั้นก็คือ “ป่าเฮี้ยว”

ป่าเฮี้ยว จัดอยู่ในประเภทป่าพิธีกรรม ซึ่งใช้ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับคนตาย โดยมีความเชื่อมโยงกับการนับถือผีของชาวล้านนาเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา โดยเชื่อว่าโลกมนุษย์กับโลกของผิวนั้น ซ้อนทับกัน และมีความเกี่ยวข้องในด้านความเชื่อซึ่งมีทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ (Arunrat W., Chonthira S., Sombat B., Lamoon C., 2003). โดยชุมชนท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีความผูกพันกับป่าเฮี้ยว โดยให้ความสำคัญ และเคารพป่าเฮี้ยวที่ถือเป็นป่าสงวน เป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี จึงไม่มีใครกล้ารุกรานเพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเฮี้ยว จนบางพื้นที่ที่มีความรกร้างจากขาดการดูแลและจัดสรรการใช้พื้นที่ ปัจจุบันพื้นที่ป่าเฮี้ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์ มีการจัดสรรการใช้พื้นที่อย่างหลากหลายแปรเปลี่ยนไปจากเดิม เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมจากประวัติศาสตร์การใช้งานพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะจากการขยายตัวของเมือง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาป่าเฮี้ยวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยการเก็บข้อมูลจากการสำรวจการใช้พื้นที่ป่าเฮี้ยวทั้ง 10 แห่ง ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียในการใช้พื้นที่ เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำหมู่บ้าน และตัวแทนจากเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่าเฮี้ยว และสังเคราะห์การพัฒนาป่าเฮี้ยวให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์สู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้ภาครัฐให้มีการผลักดันแผนการพัฒนาและนโยบายที่สนับสนุนพื้นที่ป่าเฮี้ยวให้มีความยั่งยืนในเชิงพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของบทความ

- 2.1 เพื่อศึกษาการใช้งานพื้นที่ป่าเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเขียว
- 2.3 เพื่อสังเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลกระทบต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเขียวสู่พื้นที่สาธารณะทาง

วัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายจากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากผู้ประกอบพิธีกรรม และผู้อาศัยโดยรอบ เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จึงเหมาะสมแก่การศึกษากระบวนการกลายเป็นเมืองที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่าเขียว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามทฤษฎี Sample Size Determination ของ Krejcie and Morgan's theory (Krejcie, V. and Morgan, E., 1970) มีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 32 ราย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 2) กลุ่มผู้นำหมู่บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 3) กลุ่มตัวแทนจากเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างตามข้อมูลที่ปรากฏจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ป่าเขียว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 1) ผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศจากการสำรวจการใช้พื้นที่ เพื่อนำมาหาเปอร์เซ็นต์การใช้งาน วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้งานพื้นที่ป่าเขียวแต่ละแห่ง นำมาทำหมุดแล้วซ้อนทับให้ได้พื้นที่การศึกษา 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างครอบคลุมประเด็นถามสำหรับกลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา กลุ่มผู้นำหมู่บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และกลุ่มตัวแทนจากเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อทำการวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความแปรเปลี่ยนของพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่าเขียว และ 3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation observation) เป็นการสังเกตจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อสังเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการกลายเป็นเมืองต่อพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่าเขียว ทำให้ทราบข้อมูลที่ไม่มีการปรุงแต่ง และได้ดำเนินการขออนุญาตจากกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลตรงตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศในการใช้พื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม สังเกตบันทึก รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Con-

tent analysis) ให้ทราบถึงรูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยผู้วิจัยดำเนินการ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศ 2) สำรวจการใช้พื้นที่นำ มาหาเปอร์เซ็นต์การใช้งาน 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้งานพื้นที่แต่ละแห่ง ทำหมุดซ้อนทับ เพื่อให้ได้พื้นที่ป่าเหี่ยวในปัจจุบัน 4) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดประเด็นข้อความ 5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสังเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการกลายเป็น เมืองต่อพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่าเหี่ยว ด้านเนื้อหา อธิบาย ขยายความ และตีความหมาย และ 6) นำข้อมูลที่ได้ทำการสรุปความตามประเด็นสำคัญในการวิจัย มาอธิบาย สรุปผลโดยอาศัยบริบท ของการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมมาสนับสนุนและพรรณนาร้อยเรียงเป็นถ้อยคำ โดยการจัดระบบความสัมพันธ์ของกระบวนการกลายเป็นเมืองที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สาธารณะทาง วัฒนธรรมป่าเหี่ยว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พร้อมทั้งพรรณนาเชื่อมโยงเนื้อหาและเหตุการณ์ที่ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Veal, 2011) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) ด้วยการตรวจสอบจากผู้ช่วยนักวิจัยแต่ละคนจากข้อค้นพบเหมือนหรือต่างกันอย่างใด แล้วจึงนำผลของข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเข้าร่วมกันเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลและสามารถ ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ได้ (Denzin, 1989)

4. ผลการวิจัย

การศึกษาการขยายตัวของเมืองต่อการแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเหี่ยว ในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ จากการเก็บข้อมูลจากการสำรวจการใช้พื้นที่ป่าเหี่ยวทั้ง 10 แห่งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียในการใช้พื้นที่ เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำหมู่บ้าน และ ตัวแทนจากเทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้ได้องค์ความรู้ทางประวัติพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่า เหี่ยว ตำแหน่งที่ตั้งและขนาดของป่าเหี่ยว ขอบเขตและรูปร่างของพื้นที่ป่าเหี่ยว ดังนี้

1) พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมป่าเหี่ยว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ป่าเหี่ยว เป็นภาษาล้านนาที่ใช้เรียก ป่าช้า ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้อง กับคนตายในการประกอบพิธีฝังและเผาศพ ในอดีตชาวบ้านให้ความสำคัญและเคารพป่าเหี่ยวที่ถือเป็นป่าสงวน เป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี จึงไม่มีใครกล้ารุกร้าเพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ป่าเหี่ยว จนบางพื้นที่มีความรกร้างจากขาดการดูแลและจัดสรรการใช้พื้นที่ ปัจจุบันพื้นที่ป่าเหี่ยวใน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์ มีการจัดสรรการใช้พื้นที่อย่าง หลากหลายแปรเปลี่ยนไปจากเดิม เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อม ที่ดี สร้างคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณค่าเอกลักษณ์ของ เมืองเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

ในปี พ.ศ. 2478 เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่ทั้งหมด 17.50 ตารางกิโลเมตร และมีพื้นที่ ป่าเหี่ยวในความรับผิดชอบ 3 แห่ง ได้แก่ ป่าเหี่ยวช้างคลาน ป่าเหี่ยวหายยา และป่าเหี่ยวช้างเผือก

จากนั้นในปี พ.ศ. 2526 ได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ความรับผิดชอบเป็น 40.216 ตารางกิโลเมตร และมีพื้นที่ป่าเขียวในความรับผิดชอบจนถึงปัจจุบันทั้งหมด 10 แห่ง ได้แก่ ป่าเขียวแม่หยวก ป่าเขียวบ้านท่อ – เมืองลิง ป่าเขียวป่าตัน ป่าเขียวช้างคลาน ป่าเขียวหายยา ป่าเขียวช้างเผือก ป่าเขียวหนองประทีป ป่าเขียวสันกู่เหล็ก ป่าเขียวบ้านเด่น และป่าเขียวเสาหิน

2) ตำแหน่งที่ตั้ง และขนาดของป่าเขียว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ภาพที่ 1: ตำแหน่งที่ตั้งป่าเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ตาราง 1: ขนาดพื้นที่ของป่าเหี่ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบัน

ลำดับ	ป่าเหี่ยว	ขนาดพื้นที่(ตร.ม.)
1.	แม่หยวก	8,409
2.	บ้านท่อ-เมืองลับ	8,633
3.	ป่าตัน	4,922
4.	ข้างคลาน	19,790
5.	หอยยา	64,798
6.	ข้างเผือก	26,756
7.	หนองประทีป	8,232
8.	สันกู่เหล็ก	19,764
9.	บ้านเด่น	39,432
10.	บ้านเสาหิน	2,627

จากการศึกษาขนาดพื้นที่ของป่าเหี่ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่ป่าเหี่ยวที่มีขนาดที่ดินมากที่สุดไปน้อยที่สุดมีลำดับดังนี้ ป่าเหี่ยวหอยยา ป่าเหี่ยวบ้านเด่น ป่าเหี่ยวข้างเผือก ป่าเหี่ยวข้างคลาน ป่าเหี่ยวสันกู่เหล็ก ป่าเหี่ยวบ้านท่อ-เมืองลับ ป่าเหี่ยวแม่หยวก ป่าเหี่ยวหนองประทีป ป่าเหี่ยวป่าตัน และป่าเหี่ยวบ้านเสาหิน

3) ขอบเขตและรูปร่างของพื้นที่ป่าเหี่ยว

จากการกำหนดขอบเขตและรูปร่างของพื้นที่ป่าเหี่ยว จากการสำรวจขอบเขตและรูปร่างของที่ดินผ่านภาพถ่ายทางอากาศ และสามารถนำข้อมูลการแบ่งผังโนดที่ดินของเทศบาลนครเชียงใหม่มาซ้อนทับกัน จนทำให้สามารถแบ่งขอบเขตของพื้นที่ป่าเหี่ยวได้ชัดเจน และพบว่าภายในพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้ง 10 แห่ง มีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาในการประกอบพิธีฝังหรือเผาศพ

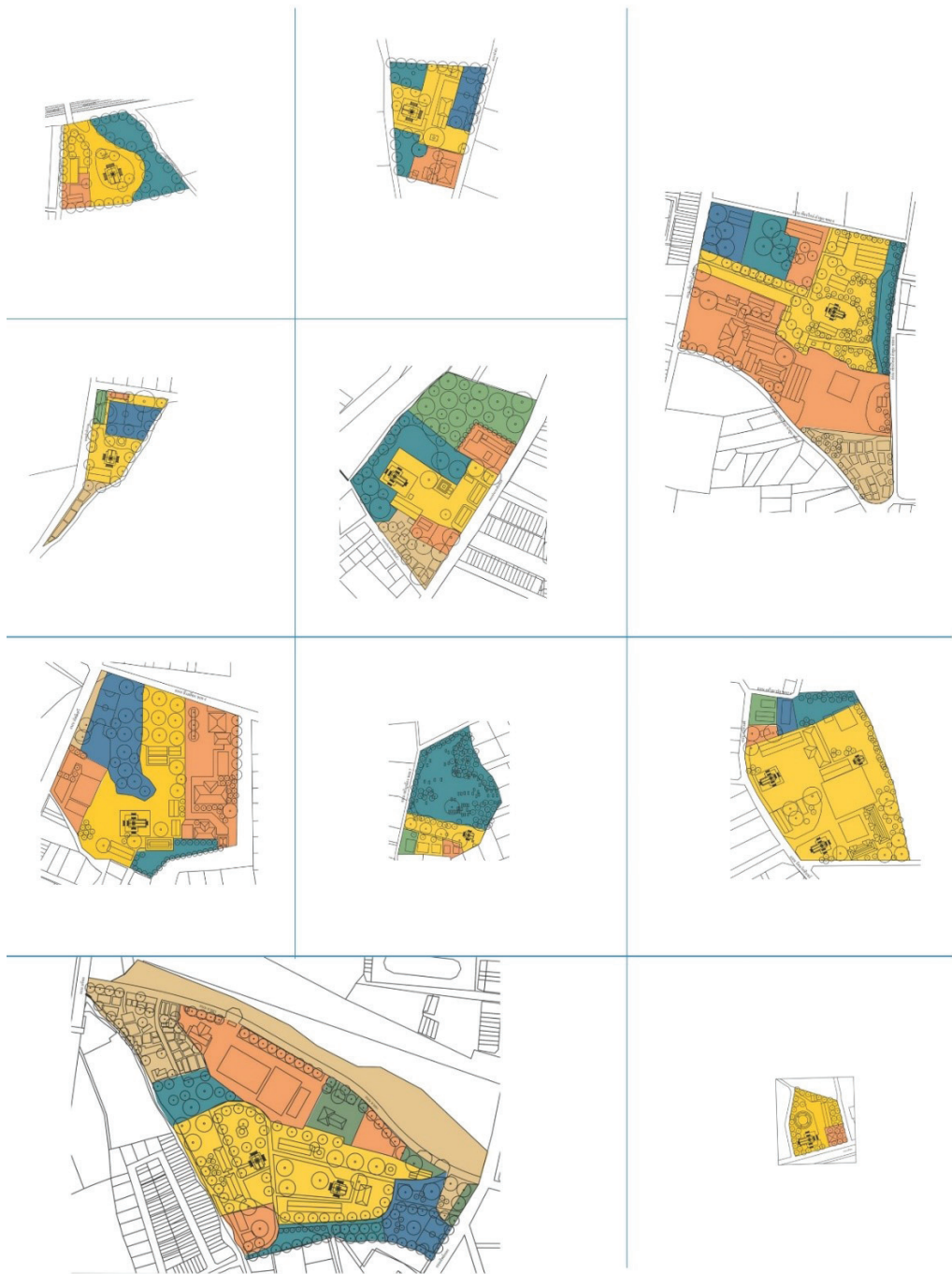

ภาพที่ 2: ตำแหน่งที่ตั้งและแนวเขตที่ดินของป่าเหี้ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

การวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเหี้ยว

จากผลการศึกษาการขยายตัวของเมืองต่อการแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเหี้ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่พบว่าภายในพื้นที่ป่าเหี้ยวทั้ง 10 แห่ง มีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาในการประกอบพิธีฝังหรือเผาศพ สามารถนำผลการศึกษาจากการสำรวจขอบเขต และรูปร่างของที่ดินผ่านภาพทางอากาศ และสามารถนำมาวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเหี้ยวได้ ดังนี้

1) การวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าเขียวในเชิงการใช้ประโยชน์

ภาพที่ 3: ขอบเขตการใช้งานพื้นที่ป่าเขียวในรูปแบบเดิม และการใช้งานแบบอรรถประโยชน์

ตารางที่ 2: การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ของป่าเฮียว แบ่งเป็น 6 กิจกรรม

ลำดับ	รูปแบบพื้นที่	สีที่กำหนด
1.	พื้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรม	
2.	พื้นที่ใช้ของส่วนราชการ	
3.	พื้นที่กิจกรรมชุมชน	
4.	พื้นที่กีฬาและนันทนาการ	
5.	พื้นที่สีเขียว หรือพื้นที่ฝังศพ	
6.	พื้นที่อื่นๆ	

ตารางที่ 3: ขนาดของพื้นที่แต่ละส่วนของป่าเฮียวทั้ง 10 แห่ง

ลำดับ	ป่าเฮียว	ขนาดพื้นที่กิจกรรม (ตร.ม.)					
							
1.	แม่หยวก	4,545	787			3,077	
2.	บ้านท่อ-เมืองล้ง	4,229	1,450		1,404	1,550	
3.	ป่าตัน	2,306	195	327	1,398		696
4.	ช้างคลาน	5,026	2,576	5,443		4,637	2,108
5.	ห้วยยา	18,961	12,835	3,719	4,025	5,299	19,959
6.	ช้างเผือก	10,027	9,361		5,325	1,377	666
7.	หนองประทีป	1,785	287	361		5,799	
8.	สันกู่เหล็ก	16,481	472	740	582	1,489	
9.	บ้านเด่น	11,130	17,633		2,121	4,755	3,793
10.	บ้านเสาหิน	2,292	335				

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 2 และตารางที่ 3 สามารถแบ่งการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเฮียวออกเป็น 6 ส่วน ตามกิจกรรมการใช้งานในพื้นที่ ดังนี้

1.1) พื้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรม: การใช้งานป่าเฮียวแบบดั้งเดิม คือ บริเวณที่ใช้ประกอบพิธีศพ

1.2) พื้นที่ใช้ของส่วนราชการ: พื้นที่ที่ทางเทศบาลนำมาใช้ในกิจการของเทศบาล เช่น สำนักงานแขวง หน่วยดับเพลิง ที่จอดรถทำถนน รถเก็บ ขยะ รถน้ำ บ้านพักพนักงาน เป็นต้น

1.3) พื้นที่กิจกรรมชุมชน: พื้นที่ที่ทางชุมชนนำมาใช้เพื่อส่งเสริมกิจกรรมชุมชน เช่น หน่วยเลือกตั้ง ร้านสหกรณ์ อาคารประชุม ศูนย์ตรวจสุขภาพ เป็นต้น

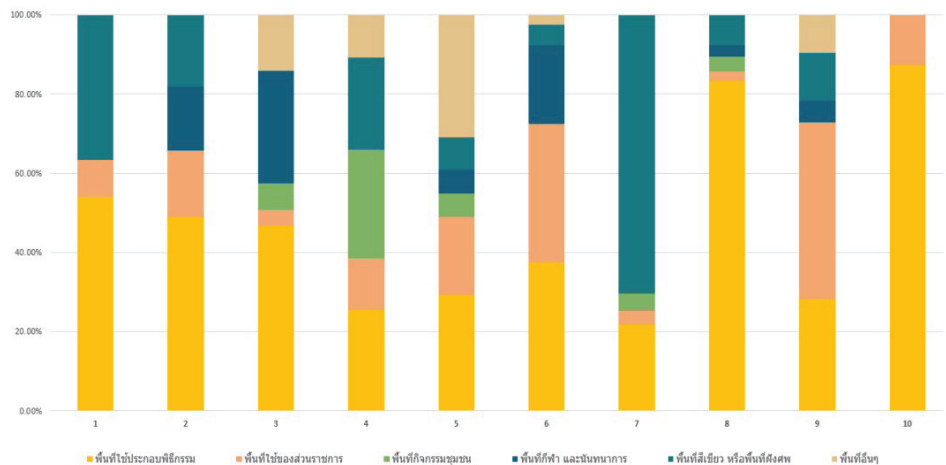
1.4) พื้นที่กีฬาและนันทนาการ: คือบริเวณพื้นที่ที่นำมาใช้ทำ กิจกรรมออกกำลังกาย พักผ่อน สำหรับประชาชนทั่วไป เช่น สนามฟุตบอล สนามเบตอง ฟิตเนส เป็นต้น

1.5) พื้นที่สีเขียว: พื้นที่ป่ามีต้นไม้ปกคลุมใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหรือพื้นที่สีเขียวของเมือง หรือในบางชุมชนมีการนับถือศาสนาคริสต์ได้มีการแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งใช้สำหรับฝัง มีคริสตจักรเป็นผู้ดูแล

1.6) พื้นที่อื่น ๆ: พื้นที่ที่ถูกบุกรุกสร้างที่พักอาศัยแบบชั่วคราว บางแห่งมีการก่อสร้างเป็นร้านค้า

2) การวิเคราะห์สัดส่วนและความหลากหลายในการใช้งานพื้นที่ป่าเขียว

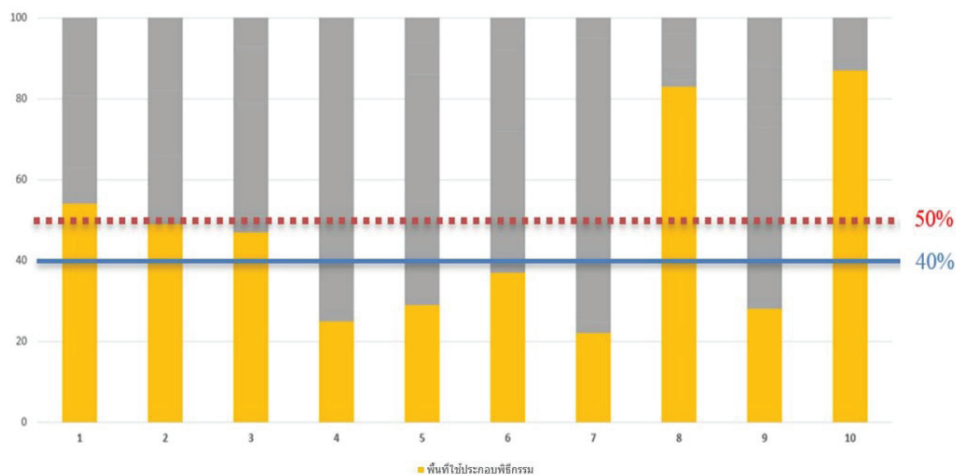
ภาพที่ 4: แผนภูมิกิจกรรมในพื้นที่ป่าเขียว เขตเทศบาลนครเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์สัดส่วนและความหลากหลายในการใช้งานพื้นที่ป่าเขียว ดังภาพที่ 4 แผนภูมิกิจกรรมในพื้นที่ป่าเขียว เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่ามีความแปรเปลี่ยนทางการใช้พื้นที่ป่าเขียวในการประกอบกิจกรรมหรือประโยชน์อื่น ๆ นอกจากการใช้พื้นที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา ในการประกอบพิธีฝังหรือเผาศพ ทั้ง 10 แห่ง เป็นการใช้อย่างออกเป็น 6 กลุ่มพบว่า 1) ป่าเขียวแม่หยวก มีการใช้งาน 3 กลุ่มกิจกรรม 2) ป่าเขียวบ้านท่อ-เมืองลับ มีการใช้งาน 4 กลุ่มกิจกรรม 3) ป่าเขียวป่าตัน มีการใช้งาน 5 กลุ่มกิจกรรม 4) ป่าเขียวช้างคลาน มีการใช้งาน 5 กลุ่มกิจกรรม 5) ป่าเขียวห้วยยา มีการใช้งาน 6 กลุ่มกิจกรรม 6) ป่าเขียวช้างเผือก มีการใช้งาน 5 กลุ่มกิจกรรม 7) ป่าเขียวหนองประทีป มีการใช้งาน 4 กลุ่มกิจกรรม 8) ป่าเขียวสันกู่เหล็ก มีการใช้งาน 5 กลุ่มกิจกรรม 9) ป่าเขียวบ้านเด่น มีการใช้งาน 5 กลุ่มกิจกรรม และ 10) ป่าเขียวบ้านเสาหิน มีการใช้งาน 2 กลุ่มกิจกรรม

จากการวิเคราะห์สัดส่วนและความหลากหลายในการใช้งานพื้นที่ป่าเหี่ยว สรุปได้ว่า ป่าเหี่ยวหายยามีการใช้งานมากที่สุดถึง 6 กิจกรรม ลำดับรองมา คือ ป่าเหี่ยวป่าตัน ป่าเหี่ยวข้างเผือก ป่าเหี่ยวสนกู่เหล็ก และป่าเหี่ยวบ้านเด่น มีการใช้งาน 5 กิจกรรม ลำดับต่อมาคือ ป่าเหี่ยวบ้านท่อ-เมืองลับ ป่าเหี่ยวหนองประทีป มีการใช้งาน 4 กิจกรรม และลำดับสุดท้าย คือ ป่าเหี่ยวบ้านเสาหินมีการใช้งาน 2 กลุ่มกิจกรรม หากพิจารณาตามพื้นที่ของป่าเหี่ยวบ้านเสาหินจะพบว่ามีพื้นที่ใช้สอยจำนวนน้อยกว่าพื้นที่ป่าเหี่ยวอื่น ๆ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้จัดกิจกรรมอื่น ๆ เนื่องจากการตัดถนนวงแหวนรอบเมือง (ถนนมหิดล) โดยไม่ได้พิจารณาถึงความสำคัญของพื้นที่ทางวัฒนธรรม ส่งผลให้พื้นที่ป่าเหี่ยวเดิมหายไป

ภาพที่ 5: แผนภูมิการใช้งานพื้นที่ป่าเหี่ยวในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

จากการวิเคราะห์การใช้งานพื้นที่ป่าเหี่ยวในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังภาพที่ 5 แสดงการใช้พื้นที่ป่าเหี่ยวสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในการประกอบพิธีฝังหรือเผาศพ ทั้ง 10 แห่ง ซึ่งพบว่าพื้นที่การใช้ประกอบพิธีกรรมนี้ลดลงอย่างเห็นได้ชัดดังนี้ 1) ป่าเหี่ยวแม่หยวก คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 54 ของพื้นที่ทั้งหมด 2) ป่าเหี่ยวบ้านท่อ-เมืองลับ คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 49 ของพื้นที่ทั้งหมด 3) ป่าเหี่ยวป่าตันคงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 47 ของพื้นที่ทั้งหมด 4.) ป่าเหี่ยวข้างคลาน คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด 5) ป่าเหี่ยวหายยา คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่ทั้งหมดมี 6) ป่าเหี่ยวข้างเผือก คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 37 ของพื้นที่ทั้งหมด 7) ป่าเหี่ยวหนองประทีป คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 22 ของพื้นที่ทั้งหมด 8) ป่าเหี่ยวสนกู่เหล็ก คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 83 ของพื้นที่ทั้งหมด

9) ป่าเหี่ยวบ้านเด่น คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 28 ของพื้นที่ทั้งหมด และ 10) ป่าเหี่ยวบ้านเสาหิน คงการใช้พื้นที่สำหรับพิธีกรรมทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ 87 ของพื้นที่ทั้งหมด จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถแบ่งกลุ่มการใช้งานพื้นที่ได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มที่เหลือนพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ ได้แก่ ป่าเหี่ยวข้างคลาน ป่าเหี่ยวหายยา ป่าเหี่ยวข้างเผือก ป่าเหี่ยวหนองประทีบ และป่าเหี่ยวบ้านเด่น

2) กลุ่มที่เหลือนพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มากกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ ได้แก่ ป่าเหี่ยวแม่หยวก ป่าเหี่ยวบ้านทอ-เมืองล้ง ป่าเหี่ยวป่าตัน ป่าเหี่ยวสันกู่เหล็ก และป่าเหี่ยวบ้านเสาหิน

จากการศึกษาเปรียบเทียบพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้ง 10 แห่ง ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้พบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการใช้งานของพื้นที่ป่าเหี่ยว จากรูปแบบเดิมที่เป็นพื้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในการประกอบพิธีฝังหรือเผาศพเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีรูปแบบการใช้งานอรรถประโยชน์ของพื้นที่ป่าเหี่ยวที่ต่างกันออกไป เช่น พื้นที่ใช้ส่วนราชการ พื้นที่กิจกรรมชุมชน พื้นที่กีฬาและนันทนาการ พื้นที่สีเขียว และพื้นที่อื่น ๆ เมื่อพิจารณาการใช้พื้นที่ของป่าเหี่ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้ ดังนี้

1) กลุ่มการใช้งานพื้นที่ในรูปแบบเดิม แบ่งออกเป็นการใช้งานพื้นที่ที่เป็นส่วนของการประกอบเป็นพื้นที่พิธีกรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

- การใช้งานพื้นที่ประกอบพิธีกรรม เกิน 40% ของพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้งหมด มี 5 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ป่าเหี่ยวแม่หยวก พื้นที่ป่าเหี่ยวบ้านทอ-เมืองล้ง พื้นที่ป่าเหี่ยวป่าตัน พื้นที่ป่าเหี่ยวสันกู่เหล็ก และพื้นที่ป่าเหี่ยวเสาหิน

- การใช้งานพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ต่ำกว่า 40% ของพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้งหมด มี 5 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างคลาน พื้นที่ป่าเหี่ยวหายยา พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างเผือก พื้นที่ป่าเหี่ยวหนองประทีบ และพื้นที่ป่าเหี่ยวบ้านเด่น

2) กลุ่มการใช้งานพื้นที่นอกจากรูปแบบเดิม แบ่งออกเป็นการใช้งานพื้นที่ที่เป็นกิจกรรมนอกเหนือพื้นที่พิธีกรรมทางศาสนา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

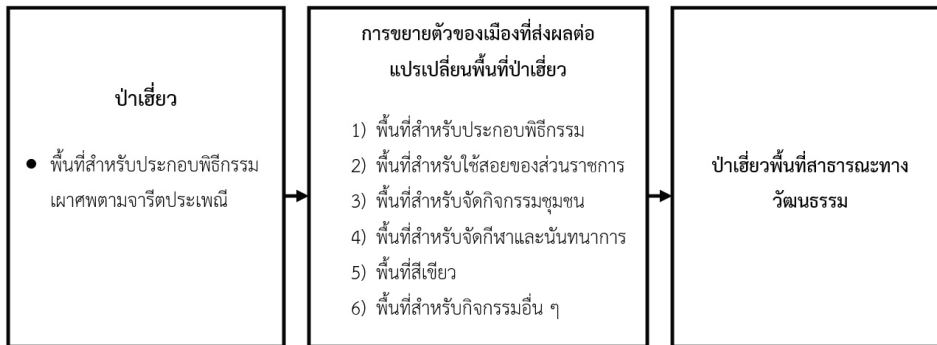
- การใช้งานพื้นที่กิจกรรมอรรถประโยชน์อื่นๆ สูงสุด ของพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้งหมด มี 6 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ป่าเหี่ยวป่าตัน พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างคลาน พื้นที่ป่าเหี่ยวหายยา พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างเผือก พื้นที่ป่าเหี่ยวสันกู่เหล็ก และพื้นที่ป่าเหี่ยวบ้านเด่น

- การใช้งานพื้นที่กิจกรรมอรรถประโยชน์อื่นๆ ต่ำสุด ของพื้นที่ป่าเหี่ยวทั้งหมด มี 4 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ป่าเหี่ยวแม่หยวก พื้นที่ป่าเหี่ยวบ้านทอ-เมืองล้ง พื้นที่ป่าเหี่ยวหนองประทีบ และพื้นที่ป่าเหี่ยวเสาหิน

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ป่าเหี่ยวทั้ง 10 แห่งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นอกจากการใช้งานพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้วทั้ง 10 แห่ง ยังถูกนำใช้งานในกิจกรรมของรัฐ รองลงมา คือ นำไปใช้งานเป็นพื้นที่สีเขียวและสุสานฝังศพ 8 แห่ง นำไปใช้งานเป็นพื้นที่กีฬาและนันทนาการ 7 แห่ง และนำไปใช้งานเป็นพื้นที่กิจกรรมชุมชน 5 แห่ง และนำไปใช้งานเป็นพื้นที่อื่น ๆ 4 แห่ง ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ยังคงพบการใช้งานในลักษณะการบุกรุกสร้างที่พักอาศัยหรือร้านค้าแผงลอยที่ยังไม่มี

การควบคุม โดยผู้บุกรุกพื้นที่ป่าเยี่ยวส่วนใหญ่เป็นคนขายของที่เข้ามาเป็นประชากรแฝง และถูกเพิกเฉยจากสังคมเนื่องจากไม่ได้รับสวัสดิการจากรัฐอีกด้วย

การสังเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเยี่ยวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 6: การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเยี่ยวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

การสังเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเยี่ยวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม ดังภาพที่ 7 จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของพื้นที่ป่าเยี่ยวทั้ง 10 แห่ง ที่แปรเปลี่ยนการใช้งานออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรม 2) พื้นที่สำหรับใช้สอยของส่วนราชการ 3) พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมชุมชน 4) พื้นที่สำหรับจัดกีฬาและนันทนาการ 5) พื้นที่สีเขียว 6) พื้นที่สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ จึงเป็นความสอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของโครงสร้างเชิงสัญญาณและประสิทธิภาพการเข้าถึงโครงข่ายคมนาคมขนส่ง และการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริบทการให้บังคับใช้ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2564 แสดงถึงการขยายตัวของเมืองออกสู่พื้นที่รอบนอกเมือง เกิดรูปแบบความแปรเปลี่ยนของป่าเยี่ยว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่แปรเปลี่ยนไปตามการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์การกลายเป็นเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ป่าเยี่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในทางปฏิบัติ โดยยังคงการรักษาจารีตประเพณีและนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 7: พื้นที่ป่าเขียวแปรเปลี่ยนไปตามการขยายตัวของเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่สู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจะพบว่า การใช้งานพื้นที่ป่าเหี่ยวในรูปแบบเดิม มีการใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมต่ำกว่า ร้อยละ 40 ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องสอดคล้องกับการใช้งานพื้นที่นอกจากรูปแบบเดิม โดยการใช้งานพื้นที่กิจกรรมเพื่อประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งพบได้ว่า มีการใช้พื้นที่ป่าเหี่ยว 4 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ป่าเหี่ยวหายยา พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างคลาน พื้นที่ป่าเหี่ยวข้างเผือก และ พื้นที่ป่าเหี่ยวบ้านเด่น ที่มีความสอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของโครงสร้างเชิงสัณฐานและประสิทธิภาพการเข้าถึงโครงข่ายคมนาคมขนส่ง และการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริบทการให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลต่อสัณฐานพื้นที่ศูนย์กลางเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปจากบริเวณพื้นที่ใจกลางเมืองเชียงใหม่ ขยับออกไปตามแนวถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนสุขุมวิท) ส่งผลต่อการเกิดลักษณะของศูนย์กลางย่อย ตามจุดตัดแนวถนนรัศมีและแนวถนนวงแหวนทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของเมือง แสดงถึงแนวโน้มการขยายตัวของเมืองออกสู่พื้นที่รอบนอกเมือง โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันออก ทำให้เห็นรูปแบบความแปรเปลี่ยนของป่าเหี่ยว ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่แปรเปลี่ยนไปตามการขยายตัวของเมืองในปัจจุบัน ดังนั้นจึงสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่า ความแปรเปลี่ยนภายในป่าเหี่ยวจะแปรผันตามการขยายตัวของเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจุบันพื้นที่ป่าเหี่ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 10 แห่ง ได้แก่ ป่าเหี่ยวแม่หยวก ป่าเหี่ยวบ้านท้อ – เมืองล้ง ป่าเหี่ยวป่าตัน ป่าเหี่ยวข้างคลาน ป่าเหี่ยวหายยา ป่าเหี่ยวข้างเผือก ป่าเหี่ยวหนองประทีป ป่าเหี่ยวสันกู่เหล็ก ป่าเหี่ยวบ้านเด่น และ ป่าเหี่ยวเสาหิน ซึ่งมีการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์ มีการจัดสรรการใช้พื้นที่อย่างหลากหลายแปรเปลี่ยนไปจากเดิม เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัศวิน โรจน์สง่า (Rojanasana-nga A., 2020). จากการศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขื่อนไทยอุ้อ บ้านคลองน้ำใส จังหวัดสระแก้ว พบว่า การใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นการใช้พื้นที่ทางกายภาพเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก แต่ยังคงความสัมพันธ์ของความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อที่ปฏิบัติต่อกันมาผ่านพื้นที่ทางกายภาพ ส่งผลทำให้เกิดความหมายและความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ร่วมกันในพื้นที่ จนเกิดการปรับเปลี่ยนการใช้งานพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพลวัตของสังคม

พื้นที่ป่าเหี่ยวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่สามารถแบ่งการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้ 6 กลุ่มตามกิจกรรมการใช้งานในพื้นที่ดังนี้ 1) พื้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรม 2) พื้นที่ใช้ของส่วนราชการ 3) พื้นที่กิจกรรมชุมชน 4) พื้นที่กีฬาและนันทนาการ 5) พื้นที่สีเขียว และ 6) พื้นที่จัดกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภา สุนันตะ และ ลักขณา สัมมานิธิ (Sunanta,C., Laksana,S., 2021). ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดกรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า การเชื่อมต่อกับพื้นที่สีเขียวของระยะเดินเท้ากับเขตพุทธาวาสและพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด สามารถส่งเสริมความงามภูมิทัศน์และเป็นประโยชน์ในการใช้พื้นที่แก่ชุมชน รวมไปถึงการตอบสนองต่อการใช้งานในบริบทพื้นที่ชุมชน โรงเรียน และวัด สำหรับคนในพื้นที่และผู้มาเยี่ยมเยือน ซึ่งเอื้อประโยชน์

ต่อการเดินเท้า คุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองได้อย่างยั่งยืน โดยผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับแพร่พลอย วัฒนะโชติ และ ปรีชญาน์ นักพ่อน (2566) (Wattanachot P., and Nakfon P., 2023). ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสีเขียวในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ควรคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายในการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการออกแบบพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของแต่ละพื้นที่ โดยชุมชนสามารถร่วมกันคิดร่วมกันทำจนเป็นสังคมที่เข้มแข็ง จนนำไปสู่การร่วมกันบริการสาธารณะและร่วมตรวจสอบประเมินผล จนเกิดเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนอย่างแท้จริง

การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเขียวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีความสอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ในการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของโครงสร้างเชิงสัณฐานและประสิทธิภาพการเข้าถึงโครงข่ายคมนาคมขนส่ง และการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริบทการให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2564 แสดงถึงแนวโน้มการขยายตัวของเมืองออกสู่พื้นที่รอบนอกเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอิทธิพร ขำประเสริฐ (Khamprasert I., 2023) ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนเมือง พบว่า ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์ พื้นที่ และส่งเสริมสิ่งที่มีคุณค่าที่อยู่ในชุมชน สามารถแสดงการมีส่วนร่วมโดยการเข้าชื่อเสนอแนะหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชนได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนในพื้นที่ควรได้รับการพิจารณาและการตอบสนองจากหน่วยงานภาครัฐ โดยการรับฟังและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหามุมมองอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับอภิปิยา เทียนทรัพย์ (Tiansap A., 2023). ศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาภูมิทัศน์สมควรออกแบบแนวทางที่สามารถอนุรักษ์กายภาพทางประวัติศาสตร์ของเมืองและวัฒนธรรมประเพณีเฉพาะถิ่น โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และคำนึงถึงความเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์จากการพัฒนาภูมิทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมและรักษาความผูกพันที่มีต่อพื้นที่ของชุมชน โดยชุมชนสามารถได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ จนนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อแปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเขียวสู่พื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่เกิดรูปแบบความแปรเปลี่ยนของป่าเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ตามการขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ป่าเขียวให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในทางปฏิบัติ โดยยังคงการรักษาจารีตประเพณีและนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การขยายตัวของเมืองส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะกับประชาชนในท้องถิ่นจากการมีปฏิสัมพันธ์ในการใช้งานพื้นที่และความผูกพันทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างชุมชนกับพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาถึงผลกระทบต่อด้านต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพื้นที่สาธารณะ

2. การขยายตัวของเมืองที่ส่งผลต่อปรับเปลี่ยนพื้นที่ป่าเขียว โดยในปัจจุบันป่าเขียว 3 แห่งถูกระบุให้เป็นพื้นที่อรรถประโยชน์ของเมือง เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น

บทความนี้จึงขอเสนอให้ทำการศึกษาถึงบทบาทการใช้พื้นที่ร่วมกับภาครัฐให้มีการผลักดันแผนในการพัฒนา รวมถึงนโยบายที่พิจารณาผลกระทบอย่างรอบด้าน เพื่อให้พื้นที่ป่าเขียวมีความยั่งยืนในเชิงพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- Ministry of interior. (2021). *Kan Hai Chai Bangkhoph Phanrmueang Ruam Mueang Chiang Mai 2021*. Royal Gazette, 138 (191), 9-16.
- Sunanta,C., Laksana,S. (2021). *“Kan Phoem Phuenthi SiKhiao Khong Mueang Nai Satsanasathan Praphet Wat Korani Sueksa Thetsaban Nakhon Chiang Mai”*. *Sarasatr academic journal*, 4(1), 236-249.
- Wattanachot P., and Nakfon P., (2023). *“Kan Wikhro Khrueakhai Nayobai Nai Kan Phat thana Phuen Thi Satharana SiKhiao Nai Khet Krungthepmahanakhon”*. *Social science journal Chulalongkorn University*, 53(1), 161-183.
- Khamprasert I., (2023). *“Kan Wikhro Prakotkan Kan Khluanwai Khong Khabuankan Thang Sangkhom Phuea Kan Anurak Chumchon Mueang”*. *Khuang Phaya Journal*, 17(1), 66-88.
- Tiensap A., (2023). *“Naeothang Kan Anurak Lae Phatthana Phum That Mueang Boran Chiang Saen Chiang Rai Province”*. *Sarasatr academic journal*, 6(1), 166-179.
- Arunrat,W., Chonthira,S., Sombat,B., Lagoon,C. (2003). *Sitthi Chumchon Thongthin Phuenmueang Dangdoem Lan Na Korani Sueksa Chumchon Lua Yuan Lue Paka Ke a Yo Krangrai Nai Changwat Nan Chiang Rai Lae Chiang Mai*. BKK: Nititham Publishing.

- Rojanasa-nga A. (2020). *"Phuenthi Thang Watthanatham Nai Huean Thai Yai Ban Khlong Nam Sai Changwat SaKaeo"*. **Institute of Culture and Arts Journal**, 21(2), 177-189.
- Denzin, N. K. (1989). *The research act* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Krejcie, R., & Morgan, E. (1970). *"Determining Sample Size for Research Activities"*. **Educational and Psychological Measurement**, 30(1), 607-610.